

Staatsbosbeheergebieden als buitenschool

Voor de internationale mastersopleiding 'ecosystem management & landscape conservation' die vanaf 2000 plaatsvindt, hebben Staatsbosbeheergebieden een functie als buitenschool. Het is een 2-jarige opleiding die is gericht op de praktijk van het natuurbeheer en landschapsherstel. Matthijs Schouten begeleidt het Nederlandse onderdeel in zijn functie als bijzonder hoogleraar in Ecologie van het Natuurherstel te Wageningen. Deze leerstoel is opgericht door Staatsbosbeheer. De mastersopleiding functioneert in een samenwerkingsverband van zes universiteiten: die van Wageningen, Utrecht en Nijmegen, Cork en Galway (Ierland) en Helsinki (Finland). De studenten reizen langs deze plaatsen om aan de verschillende universiteiten een poos deel te nemen aan onder meer colleges en stages. Als ze in Nederland zijn, lopen ze ook twee maanden stage bij Staatsbosbeheer. In groepjes van 3-4 studenten krijgen ze een studiegebied toegewezen en lokale beheerders introduceren hen in dit gebied, geven uitleg over de waarden, ecologie, abiotiek en problematiek van het beheer. De studenten krijgen toegang tot de beschikbare gegevens en moeten dan zelfstandig een beheersplan schrijven, met probleemanalyse en afweging van natuur-, landschaps- en recreatieaspecten. Dat plan presenteren ze dan mondeling aan de betrokken beheerders en begeleiders. Deelname aan de mastersopleiding is voorbehouden aan een heel beperkte groep: er kunnen jaarlijks maximaal 10-15 studenten meedoen. Inmiddels hebben ca. 60 studenten van zeer uiteenlopende nationaliteiten de cursus gevolgd. Een beetje trots is wel gepast: een recente evaluatie laat zien dat meer dan 90% van de afgestudeerden een baan gevonden heeft in natuurbeheer of -beleid. Overigens is het uiteraard ook zo, dat de beheerders interessante en nuttige ervaringen opdoen in hun communicatie met deze voor het merendeel buitenlandse studenten!

De IJsselvallei opnieuw bekeken

Geregeld kiezen studenten van de Universiteit Wageningen afstudeerprojecten die een functie hebben in de praktijk van het natuurbeheer. Ze worden o. a. begeleid vanuit de leerstoel Ecologie van het Natuurherstel. Soms komen in de beheerspraktijk heel lastige vragen op: de beheersproblematiek is veelal zeer complex geworden. Een nieuwe analyse van een jonge onderzoeker die graag een probleem tot diep in de bodem uit wil zoeken kan dan overzicht scheppen en een opmerkelijk creatief resultaat opleveren. Zo bijv. in geval van Wanne Roetemeijer die een heel fors studieobject had: de IJsselvallei tussen Zutphen en Deventer. Hier ligt een grote oppervlakte aan Staatsbosbeheerterrein waar zowel hoge natuurwaarden als hoge cultuurhistorische waarden aan de orde zijn. Daar speelt een lastige vraag: moet je hier kiezen voor zo natuurlijk mogelijk als groot systeem beheren of inzetten op handhaving van de cultuurhistorische waarden en halfnatuurlijke systemen? Of houden we het op een combinatie, dus 'op deze plekjes dit en op die dat'. Op het moment worden dergelijke terreinen vaak beheerd

volgens deze laatste 'combinatiestrategie'. Voor de IJsselvallei heeft Wanne twee andere scenario's uitgewerkt. Het scenario 'zo natuurlijk mogelijk' omvat uiteraard een beschrijving van herstel van een natuurlijk waterregime en van de winst aan natuurwaarden die door die verandering van omstandigheden mogelijk wordt. Daar laat dit scenario het niet bij: het maakt ook zichtbaar wat aan cultuurhistorisch-landschappelijke waarden voor de vergroting van natuurlijkheid moet worden opgeofferd. Het tweede scenario gaat uit van het 'traditionele landschap' en beschrijft de maatregelen die wenselijk zijn om de cultuurhistorische en landschappelijke waarden te behouden en herstellen. Daarnaast komen ook de veranderingen in natuurwaarden in beeld die zouden kunnen optreden bij de uitvoering van dit scenario. Het rapport is vooral nuttig omdat het helderheid schept over de te kiezen doelen en de daarmee verbonden mogelijkheden. Het wordt nu gebruikt in de discussies over het toekomstige beheer.

Veenherstel Engbertsdijkvenen

In de Engbertsdijkvenen, een reservaat van Staatsbosbeheer, onderzoeken deskundigen de fauna, de hydrologie en de vegetatie van de natte hoogveenkern in het kader van een LIFE-Natuur project. Doel van de samenwerking van beheerders en deskundigen is het bereiken van optimaal, aantoonbaar herstel van de kwaliteit van het hoogveen met behoud van momenteel aanwezige kwetsbare en karakteristieke soorten. In 2005/2006 werden nieuwe zandkades rondom de hoogveenkern aangelegd om deze weer te kunnen vernatten. Het onderzoek begon met het vastleggen van de uitgangssituatie en het in aansluiting daarop geven van adviezen voor een optimale uitvoering van de vernatting, rekening houdend met bijzondere soorten.

Bij het faunaonderzoek van de Engbertsdijkvenen zijn nu ruim 90 soorten spinnen, 50 keverssoorten, 10 soorten mieren, 10 soorten sprinkhanen en enkele tientallen andere insectensoorten gevonden. Daar waren meer dan 30 kwetsbare en/of karakteristieke soorten bij. Uitblinkers zijn de Veenmier (*Formica picea*) en de karakteristieke loopkever *Agonum ericeti*, twee van de soorten die alleen in de hoogveenkern werden aangetroffen. *Agonum ericeti* die nog geen Nederlandse naam heeft, kan niet vliegen en ook

Agonum ericeti, karakteristieke hoogveenloopkever

(foto: Hans-Bert Schikora)

Veenmieren verspreiden zich vooral lopend. Populaties van deze weinig mobiele soorten hebben zich in het hoogveen kunnen handhaven ondanks de aantastingen in de vorige eeuw. Als echter in de kern tijdelijk onvoldoende nestgelegenheid, foerageergebied of prooidieren aanwezig zijn, doordat bijvoorbeeld het waterpeil snel stijgt en plaatselijk overstroming plaatsvindt, dan kunnen de zeldzame, weinig mobiele diersoorten alsnog verdwijnen – voor altijd of voor onafzienbaar lange tijd. Daarom wordt het waterpeil nu geleidelijk verhoogd, terwijl alle veranderingen in de kern nauwlettend in de gaten worden gehouden. De snelheid van de verhoging van het waterpeil binnen de nieuwe kaden wordt bijgesteld op basis van de waargenomen veranderingen. Het terugdringen van vergrassing en de uitbreiding van natte open veenmostapijten en droge, onbeschaduwde veenmosbulten biedt perspectief voor nu nog weinig of niet voorkomende karakteristieke soorten.